

УДК 655.413:050

ТЕКСТОВИЙ КОНТЕНТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ВИДАННЯ

Л. Й. Дмитрів

Українська академія друкарства,
вул. Підголоско, 19, Львів, 79020, Україна

Звернуто увагу на визначення понять електронного підручника та електронного посібника, визначено основні функції електронних навчальних видань. Досліджено питання якості електронних навчальних видань в контексті сучасних електронних ЗМІ та наголошено на потребі редакторського втручання в текстовий контент даних видань.

Ключові слова: електронне видання, електронне навчальне видання, інформаційний продукт, контент, інтерактивність.

Постановка проблеми. Швидкі темпи накопичення та поширення інформації, що спостерігаються останні десятиліття з розвитком комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація освіти та інтенсивний розвиток дистанційного навчання спричинили нові підходи до навчального процесу. Зокрема, як доповнення та можлива альтернатива друкованим навчальним виданням у середній та вищій школі все частіше створюються та впроваджуються електронні підручники та навчальні посібники, що сьогодні вважаються новітнім різновидом інформаційного продукту. На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до класифікації електронних видань, та визначеності з термінологією в цій сфері. Найбільша неоднозначність спостерігається при трактуванні поняття електронного підручника [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з чинним стандартом ДСТУ 7157:2010 «Видання електронні: основні види та вихідні відомості» [4], електронним виданням є електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження в незмінному вигляді. У свою чергу, усі електронні видання у стандарті поділені за ознакою цільового призначення — на офіційні, суспільно-політичні, наукові, науково-популярні, популярні, виробничо-практичні, навчальні, літературно-художні, релігійні, довідкові, видання для дозвілля, рекламні тощо. Проте визначень у межах електронних видань за цією ознакою немає, відтак в ресурсах Інтернету натрапляємо на найрізноманітніші трактування цього поняття. Скажімо, багато авторів розглядає електронний підручник як комплекс друкованого та електронного видання або ж як лише електронну версію друкованого відповідника. Однак ці визначення є неправильними. Одним із найдоцільніших вважаємо робочі визначення електронного навчального посібника та електронного підручника дослідниці Н. Фіголь, створені на основі положень та норм Законів України «Про вищу освіту», «Про видавничу справу», «Про авторське право і суміжні права», наказу МОН України 17.06.2008 р. № 537 «Порядок надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному

обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України», а також чинного стандарту: електронний підручник — електронне навчальне видання із систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке, у зручній для вивчення й викладання формі, який пройшов редакційно-видавничу обробку, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді, має вихідні дані. Електронний посібник — електронне видання, призначене для допомоги в практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною, матеріал у якому викладений у зручній для вивчення й викладання формі, що пройшов редакційно-видавничу обробку, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді, має вихідні дані [7].

Метою статті є дослідження особливостей контенту електронних навчальних видань. Існуючи поряд з друкованими виданнями, електронні навчальні видання стають все більш затребуваними та конкурентоспроможними на ринку навчальної літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи електронний підручник як засіб навчання, І. Діордіца порівнює друковані та електронні підручники за ключовими технологічними ознаками — використанням комп'ютера, використанням комп'ютерного програмного забезпечення, сконцентрованості на навчальному матеріалі, використання у зручний час та у зручному місці, кількості примірників, внесення змін, зміни розміру шрифту та використання мультимедіа [1]. Результат порівняння за усіма характеристиками, окрім сконцентрованості на матеріалі, демонструє значно вищі технологічні можливості власне електронних видань порівняно з друкованими, що, при цьому, не означає необхідності переведення усіх друкованих видань в останні.

У контексті інформаційного суспільства електронні підручники та навчальні посібники неможливо розглядати лише під кутом зору їх технічних характеристик. Звісно, як і кожне навчальне видання, їх слід створюватись, спираючись на основні технічні вимоги, якими є структурованість, зручність в обігу та наочність викладеного матеріалу [6]. Як якісно новий вид видань, електронні навчальні видання призначені для підвищення ефективності навчання, а тому все більше набувають рис інтерактивності — як при викладенні теоретичного матеріалу шляхом його унаочнення й доповнення новими даними відповідно до потреб кожної конкретної галузі, так і при практичній роботі учнів та студентів, при самостійній роботі та контролі знань тощо. Скажімо, порівняно із друкованими виданнями, для акцентування матеріалу та полегшення сприйняття інформації розробники електронних навчальних видань створюють розгалужену систему зв'язків — спеціальні закладки та гіперпосилання, натискання мишкою на яких призводить до швидкого перемикання на відповідну сторінку, фрагмент тексту чи електронний ресурс, винесення окремих фрагментів тексту на поля із відповідним аргументуванням, подекуди, графічним, розробляють систему пошуку ключових слів та словосполук

тощо. Крім цього, електронним навчальним виданням притаманна порівняно більша «гра шрифтів», використання різноманітних гарнітур та накреслень, які привертають увагу читача й відділяють основний текст від додаткового. Однак елементи інтерактивності електронних навчальних видань не повинні бути єдиним засобом зацікавлення читача.

Сьогодні на електронні навчальні видання, які виникли й сформувались на основі друкованих, покладено чимало функцій (дослідники Єсіна О. та Лінгур Л. виокремлюють до десяти лише дидактичних функцій, серед яких інформаційна для розширеного вивчення певного предмету, самоосвіти для формування бажання та вміння самостійно опановувати знання, розвивально-виховна для формування пізнавальної активності, систематизуюча для отримання уявлення про структуру навчального матеріалу та його елементів, закріплення для усвідомлення та засвоєння матеріалу, трансформаційна для формування творчих навичок особи, корекції та контролю для контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів, прогностична для накопичення статистичної інформації про хід навчального процесу, інтегруюча та координуюча тощо [5]). Об'єднані спільною метою — удосконаленням якості навчання в умовах економічної кризи й масової нестачі друкованих відповідників, а відтак масової появи так званого «самвидаву», коли частка видавців, намагаючись успіхом створити електронне навчальне видання без належного опрацювання, а лише орієнтуючись на привабливий вигляд задля швидкого отримання прибутку, не надають належної уваги змістовій частині видання — електронні навчальні посібники та підручники вимагають роботи фахівців, які створюють якісні видання як єдність змісту та форми, у тому числі й, насамперед, редактора тексту. Адже окрім графічного, мультимедійного, рекламного, жодне якісне навчальне видання — друковане чи електронне — не може існувати без якісного текстового наповнення, або ж контенту, редакційно-видавничого опрацювання якого є основною вимогою стандарту до електронних видань.

Зазвичай, необхідними складовими текстового контенту електронних навчальних видань є відомі елементи книги — анотація, зміст, випускні дані, вступна частина та передмова, основний текст, коментарі та примітки, списки літератури, покажчики та післямова. Із розвитком цього типу видань, їх текстовий контент не зазнав суттєвих змін, видозмінилася лише форма подання матеріалу. Все ж, незначна частка електронних навчальних видань містить їх у такому порядку — часто в таких виданнях відсутні коментарі, гіперпосилання та списки літератури, фактично немає вказівок на першоджерела, що нерідко свідчить про застосування так званого «копіпастингу» або спеціальних програм для генерації тексту, які неспроможні створити дійсно вартісного контенту. Усе це призводить як до труднощів з визначенням авторства й довіри до матеріалу, так і до засмічування Інтернету. Тексти, створені шляхом копіпастингу, не можна вважати достовірними, адже достовірність як критерій якісного текстового контенту підтверджується роботою автора з фактичним

матеріалом. Відтак, усю інформацію, поширювану в електронних текстах, потрібно ретельно аналізувати, оскільки Інтернет містить чимало цифрових інструментів для її перевірки, навіть невеликі повідомлення потрібно допрацьовувати [2, 3].

Як відомо, показником якості текстового контенту електронних навчальних видань завжди виступає актуальність, а також інформаційна новизна тексту — публікація нових матеріалів або матеріалів під іншим кутом зору до вже опублікованого тексту, що особливо важливо при підготовці фундаментальної інформації. Тексти різних форм та жанрів завжди повинні відображати останні події та тенденції певної галузі, доповнюватися новими матеріалами залежно від ситуації, а стару інформацію (переважно, розраховану на короткий термін дії) потрібно вилучати. Адже саме за ознакою актуальності тексту читач-користувач Інтернету визначає міру свого зацікавлення певним виданням. Циркулювання у Мережі текстів, які давно не оновлюються, лише відволікає увагу читача.

Чи не найбільше зауважень викликає порушення авторами критерію грамотності текстового контенту електронних підручників та посібників. З появою Інтернету збільшилась кількість авторів інформації і, відповідно, понизився рівень контролю текстів. Сьогодні кожен має право створювати та поширювати той контент, який він хоче. При цьому Інтернет дозволив не лише створювати текст, але й розмножувати його без ксероксів, принтерів та доставки. А тому перед розміщенням видання в Інтернеті кожен текстовий блок повинен бути ретельно перевіреним на неточності складання, граматичні, орфографічні, стилістичні та інші види помилок. Часто ця умова не виконується й, не зважаючи на величезну кількість доступних безкоштовних програм для перевірки правопису, складається парадоксальна ситуація — в електронних текстах спостерігаємо безлад, який свідчить як про відсутність фахової підготовки в авторів, так і небажання приділяти текстовому контенту належної уваги. У цьому контексті текстовий контент електронних видань часто порушується при використанні програм, завантажених на комп'ютер, чи підтримуваних пошуковиками для автоматичного перекладу тексту з різних мов, коли у тексті застосовуються запозичені символи та позначення. Проблему становлять не вичитані тексти після застосування сканування й подальшого їх розміщення одразу в Мережу, перекручені тексти тощо.

Висновки. Як бачимо, текст як друкованих, так і електронних видань потребує не лише структурованості та прикрашання задля надання продукту інтерактивності, а й редакторського втручання задля підвищення рівня загальної культури електронних підручників та посібників. Власне якісні електронні навчальні видання повинні, на усіх етапах їх підготовки, створюватись фахівцями, які дотримуються вимог створення та опрацювання інформаційного продукту загалом та тексту зокрема. Як приклад такого видання наведемо інтерактивний навчальний посібник Захарченко А.П. Інтернет-медіа: інтерактивний навчальний посібник для курсу «Підтримка сайту» для студентів відділення

«Видавнична справа та редагування», опублікований у видавництві «Крок» у 2014 р. Це перше українське видання для комплексної підготовки редакторів Інтернет-ЗМІ про знання та вміння, необхідні для запуску і підтримки онлайн-медіа. Посібник викладено просто і дохідливо, із дотриманням усіх вимог до цього виду літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діордіца І. М. Електронний підручник як засіб навчання [Електронний ресурс] / І. М. Діордіца — Режим доступу : <http://nauka.zinet.info/19/diordiza.php>.
2. Дорош М. 13 онлайн-інструментів для перевірки контенту [Електронний ресурс] / М. Дорош. — Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/27443>.
3. Дорош М. Контент від аудиторії: чи потрібен цей головний біль? [Електронний ресурс] / М. Дорош. — Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/205922>.
4. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості : ДСТУ 7157:2010. — [Чинний від 2010-01-07]. — К. : Держспоживстандарт України, 2010. — 14 с. — (Національний стандарт України).
5. Єсіна О. Г. Електронний підручник як засіб підвищення якості освіти / О. Г. Єсіна, Л. М. Лінгур // Теорія та методика електронного навчання: зб. наук. пр. — Кривий Ріг : НМетАУ, 2011. — Вип. II. — С. 255–260.
6. Корбут О. Г. Електронний підручник як елемент освітнього середовища [Електронний ресурс] / О. Г. Корбут. — Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1087>
7. Фіголь Н. Електронний навчальний посібник чи підручник: до проблеми визначення / Н. Фіголь // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». — 2012. — №733. — С. 53–56. — (Серія: «Проблеми української термінології»).

REFERENCES

1. Diordica I. M. Electronic textbook as a teaching tool. — Access: <http://nauka.zinet.info/19/diordiza.php>
2. Dorosh M. 13 online tools for checking the content. — Access: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/27443>
3. Dorosh M. Content from the audience: if you need this headache? — Access: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/205922>.
4. ISO 7157: 2010 «Electronic Publishing. Basic types and outgoing information» (2010), State Committee of Ukraine, Kyiv.
5. Yesina A. G. (2011), Electronic textbook as a means of improving the quality of education , Theory and Methods of E-learning: Collection of Scientific Papers, Kryvyi Rih, Vol. II, pp. 255–260.
6. Korbut O. H. Electronic textbook as part of the educational environment. — Access: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1087>
7. Fihol N. (2012), Electronic textbook or textbook: the problem of definition, Bulletin of National University «Lviv Polytechnics», Series «Problems of Ukrainian Terminology», No 733, pp. 53–56.

TEXT CONTENT OF THE E-LEARNING EDITIONS

L. J. Dmytriv

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pidholosko St., Lviv, 79020, Ukraine
lidmytriv@gmail.com*

Attention has been paid to the definition of «an electronic book» and «e-Manual». The basic functions of electronic educational editions have been defined. The article also describes the quality issues of the e-learning editions in the context of modern electronic media and it emphasizes the need of the editor's intervention in the text content of the mentioned editions.

Keywords: *electronic publishing, electronic learning edition, an information product, content, interactivity.*

Стаття надійшла до редакції 27.11.2014.

Received 27.11.2014.